

วาทะพุทธทาสภิกขุ... “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ...กับการแนะแนว สมเจตน์ ฝิวทองงาม*

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

The word of Ven. Buddhadasa Bhikkhu... “The Good person is more important than anything else” ...and Guidance toward that end

*Somjet Phiutongngam**

Faculty of Education, Suratthani Rajbhat University, Thailand

Article Info

Academic Article

Article History:

Received 22 December 2021

Revised 3 October 2022

Accepted 20 October 2022

คำสำคัญ

พุทธทาสภิกขุ

คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง

การแนะแนว

Keywords:

Ven. Buddhadasa Bhikkhu,
the good person is important
more than anything else,
guidance

* Corresponding author

E-mail address:

somchat_dhd7@yahoo.com

บทคัดย่อ

พุทธทาสภิกขุเป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านการศึกษาที่ให้คุณค่าของ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” อย่างยิ่งด้วยเล็งเห็นว่า แก่นสารของความเป็นคนดี เป็นเครื่องมือที่ช่วยผดุงสังคมให้อยู่รอดทั้งในสภาพปัจจุบันและอนาคต บทความนี้มุ่งนำเสนอให้เห็นความสำคัญของ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ที่มี ผลต่อการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ตามแนวคิด ของพุทธทาสภิกขุ และวาทะพุทธทาสภิกขุกับการแนะแนวเพื่อปฏิบัติตน ไปสู่ความเป็น “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” การปฏิบัติไปสู่ “วาทะคนดี สำคัญกว่าทุกสิ่ง” จะสามารถไขแก้ปัญหาวังการศึกษ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม และปัญหาการเมืองได้

Abstract

Ven. Buddhadasa Bhikkhu was an important person in the world of education by giving value to the idea that being a “good person is more important than anything else,” and by emphasizing that being a good person is the essential means to maintaining a good society in the present and in the future. This article aims to present the view that “the good person is more important than anything else” has the result of propelling the development of the country. This idea of Buddhadasa Bhikkhu along with his guiding discourses for putting it into practice can be used to solve problems in the field of education and economics, as well as social and political problems.

1. บทนำ

ท่ามกลางกระแสการไหลบ่าของลัทธิบริโภคนิยม/วัตถุนิยมในปัจจุบันที่ท่วมทับจิตใจคนทั่วไปอย่างรุนแรง ทำให้คนในสังคมพยายามดิ้นรนไขว่คว้าเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง และเกียรติยศชื่อเสียง ดังเห็นได้จากการยกย่องนับถือคนร่ำรวยทรัพย์สินและมีเกียรติยศชื่อเสียงเป็นสำคัญ จนลืมนึกเหง้าหรือมองข้าม “ความดี” อันเป็นคุณสมบัติสำคัญของความเป็นมนุษย์ กอปรกับสภาพเศรษฐกิจสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาของประเทศตะวันตกซึ่งเน้นการพัฒนาด้านวัตถุเป็นสำคัญ ทำให้เกิดความไขว่ไขว่เกี่ยวกับคุณค่า/ค่านิยมในเรื่องของความดีที่สังคมเคยใช้เป็นบรรทัดฐานมาแต่เดิม ผู้คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจในเรื่องของศีลธรรมหรือความดีงามน้อยลง เห็นได้จากเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมครอบครัวและสังคมโดยรวมในทุกกระดับ ความก้าวหน้าและการพัฒนาอันแสดงถึง ความเจริญทางเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ ไม่ได้ช่วยยกระดับจิตใจของผู้คนให้สูงขึ้น และเมื่อหันมา มองสภาพสังคมโดยรวมทั่วไป ปัญหาทุจริตต่าง ๆ หลากหลากรูปแบบ หรือปัญหาอาชญากรรม การทำร้าย ปล้นฆ่า และเบียดเบียนเอาเปรียบได้ทับทวีขึ้นอย่างน่าวิตก ดังที่ปรากฏเป็นข่าวแทบทุกวัน ทำให้ผู้คนในสังคมทั่วไปไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขเท่าที่ควร รากเหง้าที่สำคัญของปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนเกิดมาจากค่านิยมและความคิดเกี่ยวกับเรื่องความดีเปลี่ยนแปลงไป หากพิจารณาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงตามหลักศาสนาจะเห็นได้ว่าเป็นผลของการขาดการนำธรรมะมาใช้ปรุงแต่งชีวิตนั่นเอง กล่าวคือ ไม่มีการควบคุมผัสสะหรือควบคุมอารมณ์ ทำให้ตกเป็นทาสกิเลสตัณหา ไม่หมั่นให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ขาดสติสัมปชัญญะ ไม่ตั้งมั่นในหิริโอตตปละและสัมมาทิฐิ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนนำไปสู่การประพฤติดีและประพฤติดุร้ายในที่สุด

พุทธทาสภิกขุเล็งเห็นสภาพดังกล่าวมาโดยตลอด ท่านได้กล่าวไว้ในการบรรยายธรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า

...เราขาดคนมีธรรมะสำหรับปฏิบัติงานของสังคมนี้ กิจการงานจึงตกอยู่ในสภาพที่นาเวทนาแล้วยังเปิดโอกาสให้มีการทำทุจริตคอร์รัปชันนานาประการ ส่วนเรื่องความดีชั่ว ผิดถูก บุญบาปไม่ต้องคำนึงถึง สังคมเรานี้จึงกลายเป็นสังคมมืด คือ ล้วนแต่มีอะไร ๆ ที่ต้องปกปิดเปิดเผยไม่ได้ ทั้งนี้เพราะมนุษย์เรากำลังพิจารณาในทางฝ่ายจิตใจ จนทำให้หาคนจริงคนดีปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสุจริตและสมบูรณ์ได้ยาก ก็เพราะคนขาดธรรมะ...

(พุทธทาสภิกขุ, 2552, น. 5)

และจากสภาพดังกล่าวนี้ พุทธทาสภิกขุ จึงเสนอทางแก้บนพื้นฐานของการมีธรรมะไว้ว่า

...มนุษย์ต้องมีธรรมะ ธรรมะก็คือหน้าที่ หน้าที่ก็คือธรรมะ เมื่อบุคคลทำหน้าที่แล้วจึงจะรอด โดยเฉพาะในโลกยุคปัจจุบันนี้ ถ้าทุกคนตั้งหน้าตั้งตาทำหน้าที่ของตนเท่านั้น บุคคลจะรอดทั้งตัวเองและรอดทั้งเพื่อนมนุษย์ทุกคน และโลกก็จะรอดและมีสันติภาพ แต่เดี๋ยวนี้คนจำนวนมากไม่ทำหน้าที่ของตน คอยที่จะตำหนิใครคนคนหนึ่ง หรือว่าทำผิดหน้าที่ที่ควรทำ เช่น คิดว่ามีหน้าที่เป็นขโมย เป็นอันธพาลจี้ปล้น ก็เลยไปทำหน้าที่ขโมย ปล้นจี้ สุดท้ายก็ติดคุกติดตาราง เรียกว่าทำผิดหน้าที่ เพราะว่าหน้าที่อย่างนั้นไม่ใช่หน้าที่ ไม่ได้ช่วยให้ออก ถ้าเป็นหน้าที่อย่าแท้จริงต้องช่วยให้ออก...

(พุทธทาสภิกขุ, 2520, น. 64)

ท่ามกลางวิกฤตต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านสังคมและการเมืองที่มีอยู่ทั่วโลก ธรรมบรรยายของพุทธทาสภิกขุล้วนชี้ช่องการอยู่ในโลกอันวิปริต ชี้ช่องต่อต้านความวิปริต ชี้ช่องการแก้ไขความวิปริตให้หมดไป (พุทธทาสภิกขุ, 2548, น. 100) ดังจะเห็นได้จากเมื่อพุทธทาสภิกขุประกาศพุทธธรรม ท่านได้เริ่มวางฐานการศึกษาในความคิดของท่านขึ้น นั่นคือการศึกษาแผนการที่จะสร้างโลกอันพึงปรารถนา เป็นการศึกษาที่เน้นการพัฒนาจิต พัฒนาวิญญาณของมนุษย์ให้สูงขึ้น เพราะระบบการศึกษาที่มีธรรมะและศาสนาอยู่ช่วยให้มีความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง โดยเน้นหัวใจหลักของการจัดการศึกษาว่า จะต้องปลูกฝังให้คนมีธรรมะด้วย นอกเหนือจากการมีความรู้ เพราะการมีธรรมะ ก็คือ มีความดีอยู่ที่เนื้อที่ตัว ธรรมะจะเป็นที่พึ่งให้เราได้เพราะเรามีความดีอยู่กับชีวิตจิตใจ (พุทธทาสภิกขุ, 2548, น. 394)

พุทธทาสภิกขุเข้าใจแก่ความเป็นมนุษย์ทั้งทางโลกและทางธรรม ความคิดและการกระทำของท่านมีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อโลก โดยอาศัยฐานทางสติปัญญา ท่านได้เสนอทางออกให้แก่วิกฤตที่โลกต้องเผชิญหน้าอยู่เกือบทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงซึ่งเพิ่มขึ้นในหน่วยเล็ก ๆ ทางสังคม เช่น ครอบครัวไปจนถึงในสังคมวงกว้างและในสังคมโลก หรือความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมอันเป็นภัยคุกคามการอยู่รอดของอารยธรรมมนุษย์ หรือการเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจของทุนซึ่งมีกำลังขึ้นต่อประชาชนทั่วโลก (พุทธทาสภิกขุ, 2548, น. 92) ท่านเชื่อว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่มีมากนั้น ศีลธรรม คือ ทางออกที่ใช้แก้ปัญหา ดังนั้นท่านจึงแนะแนวทางให้ใช้ธรรมะในการแก้ปัญหาสังคม โดยต้องอบรมปลูกฝังศีลธรรมมาตั้งแต่เยาวชนให้กลับบาปอยู่ในสายเลือด รักบุญอยู่ในสายเลือด โดยเน้นเรื่องศาสนากับเรื่องวิชาชีพไปพร้อมกันไม่ใช่สอนเฉพาะหนังสือ ให้เรียนวิชาชีพให้ฉลาดในการทำมาหากินเท่านั้น

ด้วยการแยกเรื่องศาสนาเรื่องศีลธรรมออกไปไว้ต่างหาก ใครสนใจก็ไปหาเอาเอง (พุทธทาสภิกขุ, 2551, น. 88-99) พุทธทาสภิกขุมองทุกเรื่องในชีวิตมนุษย์เป็นเรื่องของศีลธรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา การทำหน้าที่ทุกอย่างของมนุษย์ การประกอบอาชีพ การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ ผลของการมีศีลธรรมอยู่ในทุกเรื่องนั้นทำให้ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ศีลธรรมทำให้คนเป็นคนดี และคนดีก็จะทำให้สังคมประเทศชาติดีเป็นลำดับสืบต่อไป เพราะคนดีนั้นปฏิบัติหน้าที่ได้ดี โดยไม่ทำตัวเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน และมีความเจริญไปพร้อม ๆ กัน แต่ท่านมองปัญหาเรื่องคนทำดีว่านับวันที่จะหายากขึ้นทุกวัน ขณะที่สังคมทั่วไปมีแต่คนไม่ดีเพิ่มขึ้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ความดีนั้นทำได้ยากในแง่ของการปฏิบัติซึ่งเกิดจากมนุษย์ไม่สามารถบังคับตัวเองได้ เข้าลักษณะที่ว่า “ดีแต่พูด” หรือ “พูดง่ายแต่ทำยาก” ดังที่ พุทธทาสภิกขุ (2554, น. 90) กล่าวว่า “สอนว่า อย่าทำชั่ว ทำดี เด็ก 3 ขวบก็พูดได้ แต่คนแก่หัวหงอกแล้วยังปฏิบัติไม่ได้” ลักษณะนี้มีอยู่ทั่วไปในหมู่มนุษย์ที่พูดได้ คิดได้ วางแผนได้ แต่มาติดอยู่ที่ว่าปฏิบัติไม่ได้ หรือบังคับตนเองไม่ได้นั่นเอง

วาทะ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” เป็นวาทะสำคัญที่ปรากฏแก่สาธารณชน โดยที่ พุทธทาสภิกขุได้ลิขิตไว้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2495 ด้วยเชื่อว่า คนดีที่มีธรรมะไปอยู่ในสังคมไหน สังคมนั้นย่อมมีแต่ความดีงามและความเจริญ ท่านจึงพยายามเน้นย้ำให้เห็นคุณค่าของความดีและหลีกเลี่ยงความชั่วเพราะทำให้คนมีความยุ่งยากลำบากและเป็นทุกข์ (พุทธทาสภิกขุ, 2518, น. 113) ในการแนะนำส่วนตัวและสังคมสำหรับบุคคลทั่วไปทุกเพศทุกวัยและทุกอาชีพ เพื่อประพุดตินไปสู่วาทะดังกล่าวนั้น พุทธทาสภิกขุมุ่งหวังให้บุคคลทั้งหลายหันกลับมาสนใจธรรมะเพื่อยึดเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่สำคัญของชีวิตมนุษย์ นั่นคือ ความเป็นคนดีซึ่งจะทำให้สังคมประเทศชาติมีความสุข และที่สำคัญยังทำให้ศาสนาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ในแง่ของการป้องกัน แก้ไขปัญหา และส่งเสริมพัฒนาบุคคลให้เป็นคนดีตามจุดมุ่งหมายของการแนะนำซึ่งเป็นไปตามปณิธานข้อที่ 1 ของท่านที่ “ให้ศาสนิกเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน” นอกเหนือจากปณิธานข้อที่ 2 “การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา” และปณิธานข้อที่ 3 “การนำโลกออกมาเสียจากวัตถุนิยม” (พุทธทาสภิกขุ, 2561, น. 3) โดยพุทธทาสภิกขุได้พยายามทำโลกให้สงบสุขผ่านการสอนธรรมะตามปณิธาน 3 ประการของท่านเพื่อให้ทุกคนเป็นคนดีมีศีลธรรมสอดคล้องสภาพปัญหาวิกฤติการณ์ของโลกที่ต้องการแก้ไขอย่างเร่งด่วน แม้ว่าการปฏิบัติธรรมหรือดำเนินชีวิตให้ถูกธรรมดูเหมือนเป็นเรื่องที่ยากขึ้น ดังที่พระไพศาล วิสาโล (2555, น. 30) กล่าวไว้ว่า “ปัจจุบันผู้คนมากมายจะประสบด้วยตนเองว่า การสอนลูกให้เป็นคนดีท่ามกลางสังคมที่หลงใหลบริโภคนิยมและเคลื่อนกล่นด้วยการทุจริตต่าง ๆ เป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง” แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ทุกคนไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์จะต้องหันกลับมาสนใจและช่วยกันในการปฏิบัติธรรมเพื่อลดความเห็นแก่ตัวและใส่ใจรับผิดชอบต่อส่วนรวมอันเป็น

การบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านตามที่พุทธทาสภิกขุได้ประพฤติไว้เป็นแบบอย่างในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาครั้งศตวรรษ

ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่ทุกคนทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียน และสังคมจะได้ตามรอยพุทธทาสภิกขุโดยการประพฤติปฏิบัติธรรมที่ท่านได้แนะไว้ อันเป็นการสืบสานปณิธานของท่านเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เพราะคำสอนที่พุทธทาสภิกขุได้ชี้แนะแนวทางไว้นั้นเป็นทั้งสมมติสัจจะหรือระดับศีลธรรม (หลักปฏิบัติเพื่อสันติสุขในชีวิตประจำวันทั่วไป) และเป็นทั้งปรมาตมสัจจะหรือระดับสูงสุด (หลักปฏิบัติเพื่อความสิ้นไปแห่งความทุกข์ทั้งปวง) ดังที่ปรีชา ช้างขวัญยืน นักวิชาการของไทยได้กล่าวสดุดีท่านไว้ว่า

...ธรรมะที่พุทธทาสภิกขุสอนตลอดเวลาห้าสิบกว่าปีมานี้ เป็นเรื่องในระดับสูงที่สุดทั้งสิ้น เช่น เรื่องความว่าง จิตว่าง ไตรสิกขา เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท อตัมมยตา ผัสสะ ภาษาคน-ภาษาธรรม และยังมี การนำธรรมะไปประยุกต์กับปัญหาต่าง ๆ ของสังคม เช่น เรื่องการศึกษา การปกครอง การวิเคราะห์ปัญหาในแนวใหม่ ๆ งานวิเคราะห์เหล่านี้ล้วนเป็นงานค้นคว้าเชิงวิชาการ ทำให้ประจักษ์ว่า พุทธศาสนามีหลักคำสอนที่ทันสมัยใหม่ควรให้ความสนใจ...

(ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2540, น. 113-159)

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นเสนอวาทะของพุทธทาสภิกขุ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ด้วยเห็นว่า มีความสำคัญยิ่งต่อการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ กรอบเนื้อหาหลักที่สำคัญในการนำเสนอครอบคลุม 3 ประเด็นใหญ่ ได้แก่ 1) ความสำคัญของ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ 2) วาทะ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ และ 3) วาทะพุทธทาสภิกขุกับการแนะแนวเพื่อปฏิบัติไปสู่ความเป็น “คนดีสำคัญที่สุด” ทั้งนี้ เพราะเล็งเห็นว่า นอกจากยังเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าวแล้ว ยังจะส่งผลให้บ้านเมืองมีความผาสุกที่แท้จริงด้วย

2. ความสำคัญของ “คนดีสำคัญที่สุด” ที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) จนถึงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) เป็นแผนแม่บทเพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน และมีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ แต่ผลลัพธ์

ที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้เท่าที่ควรโดยเฉพาะปัญหาสังคมที่เกิดจากคน แม้ว่า จะมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุมากขึ้นก็ตาม กอปรกับในปัจจุบันประเทศไทยกำลัง ขยับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งจัดทำบนพื้นฐานของแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) อันเป็น แผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศโดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” แต่ดูเหมือนประเทศไทยยังมีข้อจำกัดและประสบกับปัญหาหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถ บรรลุเป้าหมายตามแผนที่กำหนดไว้ ปัญหาหลักปัญหาหนึ่งที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาขาดคนดีที่มี คุณธรรมและจริยธรรมนั่นเอง ดังจะเห็นได้จากการสรุปภาพรวมการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ซึ่งพบว่า ปัญหาการบริหารภาครัฐยังด้อยประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใส และมี ปัญหาคอร์รัปชันเป็นวงกว้าง จึงทำให้ภาครัฐต้องมีการปรับการบริหารจัดการให้มีธรรมาภิบาล ในทุกระดับ ปลอดคอร์รัปชัน และปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยในทุกภาคส่วนให้มีค่านิยมที่ ดีงาม มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยยึดหลักการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ฯลฯ และยึดหลักการสำคัญของแผนฯ ได้แก่

- 1) ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยมุ่งเน้น การพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ ฯลฯ
- 2) ยึด “คนเป็น ศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคอนให้มีความ เป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม ฯลฯ
- 3) ยึด “เป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579” ที่เป็นเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีมาเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุ ใน 5 ปีแรกและเป้าหมายในระดับย่อยลงมา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดลักษณะคนไทยและ สังคมไทยที่พึงปรารถนา กล่าวคือ สังคมไทยเป็นสังคมที่เป็นธรรมมีความเหลื่อมล้ำน้อย คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่มีวินัยสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ฯลฯ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

โดยภาพรวมของความเป็นจริง คือ ประเทศไทยก็ยังคงประสบปัญหาด้านคุณภาพ ในหลาย ๆ ด้าน ปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมก็เป็นหนึ่งในปัญหาหลักที่จุดรั้งการพัฒนา ทำให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ไม่สามารถเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนฯ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ยังคงเกิดขึ้นดังที่ปรากฏในข่าวแทบทุกวัน นั่นเป็นเพราะว่า ส่วนหนึ่งมาจากสาเหตุหลักที่ เกิดจากคนไม่ดีที่ไม่มีคุณธรรมและจริยธรรมที่จุดรั้งความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาไม่ให้ เป็นไปตามแผนฯ เพราะคนที่ไม่มีความดีและจริยธรรมนั้นมีพฤติกรรมที่เต็มไปด้วยสารพัด ความเห็นแก่ตัว มีพฤติกรรมเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เบียดเบียนซึ่งและกัน เห็นแก่

ผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม ฯลฯ อีกทั้งสังคมทั่วไปนอกจากไม่ยกย่องคนดีกลับไปหันยกย่องคนที่มีเงินแต่เต็มไปด้วยการคดโกง และชื่นชมคนเก่งมากกว่าคนดี ฯลฯ ปรากฏการณ์ดังกล่าวทั้งหมดอันเกิดจากคนที่ไม่มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้นนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นทุกวันในสังคมไทย จึงทำให้เกิดคำถามขึ้นได้ว่า การที่จะบรรลุเป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579 ในเรื่องลักษณะคนไทยและสังคมไทยที่พึงปรารถนาได้นั้นจะมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด หรือจะช้ารอยเดิมที่ผ่าน ๆ มา คือ ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากสาเหตุสำคัญ กล่าวคือ ยังมีความเจริญก้าวหน้าด้านวัตถุและเทคโนโลยีมากขึ้นเท่าไร จิตใจของผู้คนก็ยิ่งต่ำลง ๆ ทำให้สังคมเต็มไปด้วยสารพัดวิกฤติปัญหาต่าง ๆ จนไม่สามารถอยู่กันอย่างปกติสุข ทั้ง ๆ ที่สังคมไทยนั้นได้ชื่อว่าเป็นสังคมพุทธซึ่งมีจุดแข็งในเรื่องของการอบรมพัฒนาและปลูกฝังธรรมะในจิตใจของผู้คนทุกเพศทุกวัยกันอย่างกว้างขวางมาอย่างช้านาน หรือเป็นเพราะรูปแบบ/วิธีการสอนธรรมะและการแนะนำของผู้ที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งอาจจะเกิดจากการสอนธรรมะและการแนะนำเป็นไปในรูปแบบเดิม ๆ ที่ไม่เน้นรูปแบบเชิงรุก รวมทั้งวิธีการสอนธรรมะ/เนื้อหาธรรมะไม่ทันสมัยและสอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน เป็นต้น จึงถึงเวลาที่ผู้คนในสังคมไทยทุกคน ทุกระดับและทุกภาคส่วนควรจะหันกลับมาให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวและพัฒนาคนดีควบคู่การพัฒนาคนเก่งเพื่อไปช่วยพัฒนาด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม พร้อมทั้งร่วมมือและช่วยกันขับเคลื่อนการพัฒนาคนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาเพราะคนเหล่านี้ คือ ฐานสำคัญของอนาคตให้เป็นคนดีในสังคมให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยอาศัยรูปแบบ/วิธีการสอนธรรมะที่ทำให้ผู้คนทุกเพศทุกวัยในสังคมสนใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งออกแบบสอดแทรกธรรมะผ่านกิจกรรมแนะนำในโรงเรียนตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ก่อนที่จะหลงทิศทางการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริงมากกว่านี้

เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ อาจกล่าวได้ว่า ถึงแม้ประเทศจะมีแผนยุทธศาสตร์และนโยบายซึ่งเป็นทิศทางการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายได้อย่างชัดเจน หรือมีความพร้อมและความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมากมายเพียงไรก็ตาม แต่หากปราศจากคนดีที่มีคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งเป็นทรัพยากรและเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนพัฒนาในทุก ๆ ด้านอยู่ในทุกภาคส่วนของสังคมไทยแล้ว ก็เชื่อว่า ยากที่จะประสบความสำเร็จในการพัฒนาแบบยั่งยืนได้ ต้องไม่ลืมว่าคนดีนั้น นอกจากสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเองแล้วยังทำให้บุคคลอื่นและสังคมรอบข้างและประเทศชาติมีความสุขสงบสุข กล่าวคือ “คนดีนั้นอยู่ที่ไหน ที่นั่นก็มีแต่ความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุข” ซึ่งตรงข้ามกับคนไม่ดีถึงแม้จะเก่งมากมายสักเพียงไรอยู่ที่ไหนก็มีแต่สร้างความเดือดร้อนด้วยการก่อสารพัดปัญหาให้แก่ตนเอง, บุคคลและสังคมรอบข้าง และนำพาให้สังคมประเทศชาติ

ประสบแต่ปัญหาและยากที่จะพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาร่วมกันไปทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้มีธรรมะประจำใจด้วยเพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา

3. “คนดีสำคัญที่สุด” ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ

ข้อความลายมือของพุทธทาสภิกขุที่กล่าวถึง “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ไว้ในวันจันทร์ที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2495 มีสาระสำคัญว่า

ในโลกนี้จะให้ลัทธิใดครองโลกไม่สำคัญ ขอแต่ให้คนดีก็พอแล้ว คนดีเผด็จการก็เผด็จการไปในทางดี นำไปสู่ความดีและความเจริญอันแท้จริง คนดีเป็นประชาธิปไตยก็พร้อมเพรียงกันได้จริงโดยไม่ต้องสงสัย แต่ถ้าคนชั่วแล้ว แม้จะเป็นประชาธิปไตยก็มีจะนอนหาความสำคัญกันทั่วไปหมด ในที่สุดก็ล่มจม ฉะนั้น ขอแต่ให้คนดีอย่างเดียวกันแล้วกัน จะซ้ายจัดหรือขวาจัดยอมใช้ได้ทั้งนั้น ธรรมะในศาสนาเท่านั้นที่จะทำให้คนดี หาใช้ลัทธิการเมืองไม่แต่ลัทธิใดไม่เลย

(พุทธทาสภิกขุ, 2561, น. 92)

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของพุทธทาสภิกขุที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับคนดีมากเป็นพิเศษเหนือลัทธิหรือคติความเชื่อต่าง ๆ ในโลกนี้ อีกทั้งพุทธทาสภิกขุได้พูดถึงวิกฤตการณ์ของโลก ตั้งแต่ท่านเริ่มก่อตั้งสวนโมกขพลารามเมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ท่านชี้ว่าความกำเริบในวัตถุนิยม บริโภคนิยมจะนำโลกสู่ความเสื่อมเสียทางศีลธรรมอย่างรุนแรงและนำไปสู่โลกาวินาศดังที่ท่านเน้นย้ำไว้ว่า “ศีลธรรมไม่กลับคืนมาโลกาวินาศ” อันส่งผลต่อจิตใจที่ถูกชักจูงให้ผู้คนมีพฤติกรรมไม่ดี ใฝ่ต่ำ เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกันทำให้สังคมมีแต่ปัญหาและความเดือดร้อน ท่านจึงใช้เวลาวันละ 18 ชั่วโมง ในการศึกษาค้นคว้าหลักพุทธธรรมและนำมาเผยแพร่แนะแนวสอนธรรมะให้กับบุคคลทั่วไปในสังคมไทยเรื่อยมา ซึ่งหลังจากนั้นมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2536 แนวคิดเรื่อง “คนดีสำคัญที่สุด” ก็ปรากฏในคำสอนของพุทธทาสภิกขุอย่างกว้างขวาง โดยท่านให้ความสำคัญและให้คุณค่ากับการเป็นคนดีบนพื้นฐานการมีธรรมะเพราะท่านเชื่อว่า คนดีมีธรรมะจะทำให้สังคมประเทศชาติมีความก้าวหน้าและเจริญรุ่งเรืองอีกแง่มุมหนึ่ง พุทธทาสภิกขุให้ข้อสังเกตว่า คนรู้ธรรมแต่ไม่มีธรรมะก็จะให้เกิดปัญหาขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นการไม่สามารถควบคุมตัวเองอันเป็นเหตุให้ประพฤติดังใจกิเลส หรือการไม่มีความละอาย ฯลฯ ซึ่งอันตรายจากการไม่มีธรรมะนั้นส่งผลให้เกิดผลเสียอื่น ๆ ตามมาอย่างมาก ท่านจึงได้จัดกิจกรรมธรรมโฆษณารูปแบบต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเผยแพร่พุทธธรรมโดย

มุ่งหวังให้คนปฏิบัติตนให้มีธรรมะ มิใช่เพียงเพื่อให้แต่เพียงรัฐธรรมนูญเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ผลงานเผยแพร่พุทธธรรมของพุทธทาสภิกขุในรูปแบบการเทศน์ การบรรยายธรรม การปาฐกถาธรรม และหนังสือเล่มใหญ่ชุดธรรมโฆษณารวมทั้งหนังสือเล่มเล็กต่าง ๆ จึงมุ่งเน้นในการชี้แนะแนวทางเพื่อพัฒนาส่งเสริมให้คนเป็นคนดีโดยการประพฤติปฏิบัติธรรมซึ่งครอบคลุมกลุ่มคนทุกวัยและทุกวงการอย่างกว้างขวางทั้งในวงการการศึกษา เศรษฐกิจ และการเมือง ฯลฯ อิทธิพลของแนวคิด “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ของพุทธทาสภิกขุล้วนได้รับการยอมรับและยกย่องจากนักวิชาการที่มีชื่อเสียงหลายท่านและบุคคลผู้เฝัธรรมทั่วไปว่า เป็นแนวคิดสำคัญที่ทันสมัยเหมาะสมกับทุกยุคทุกสมัย สมควรที่ทุกคนจะต้องให้ความสนใจและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างจริงจังทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม เพราะสามารถช่วยแก้ไขวิกฤติการณ์ปัญหาต่าง ๆ ของผู้คนในสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติการณ์ทางการศึกษา วิกฤติการณ์การเมือง และวิกฤติอื่น ๆ อันมีมูลเหตุมาจากคนไม่ดีที่มีความเห็นแก่ตัว เต็มไปด้วยทุจริต คดโกง และบุชลาทรวิธัตถุนิยมบริโภคนิยม จนละเลยความดีงามทางด้านจิตใจ

ในเรื่องการเป็นคนดีนั้น พุทธทาสภิกขุมีมุมมองสอดคล้องตามหลักกรรมในทางพุทธศาสนาว่า การที่เกิดในตระกูลสูงไม่เป็นเครื่องรับประกันว่าจะเป็นคนดีเสมอไป โดยแท้แล้วคนจะดีก็เพราะทำกรรมดี ชั่วก็เพราะทำกรรมชั่ว ฉะนั้น บุคคลจึงไม่ควรทะนง หรือไว้ว่างใจในเรื่องที่ว่ากำเนิดดี บุคคลจะต้องเป็นผู้ไม่ประมาทในการประกอบกรรมดีอยู่เสมอ จึงจะมีโอกาสในการที่เดินไปตามทางของกรรมให้ถูกต้องจนถึงได้รับผลกรรมชนิดที่ตนเองปรารถนา เพราะความดีมีอยู่แล้วในกรรมนั้นซึ่งจิตของบุคคลสามารถสัมผัสได้ทุกครั้งที่ทำกรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2534, น. 19-20) และความดีที่ทำไว้นั้นนอกจากจะทำให้บุคคลที่ทำ ได้ชื่อว่าเป็นคนดีแล้ว เมื่อบุคคลนั้นตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ตามคติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา สำหรับกรอบแนวคิดในการอบรมพัฒนาคนเพื่อให้เป็นคนดีนั้น พุทธทาสภิกขุเชื่อมั่นในปัจจัยทางด้านกรรมพันธุ์และสิ่งแวดล้อมว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งดังที่กล่าวไว้ว่า

...เพราะมนุษย์เรา เมื่อมันมีความดีอยู่ในสายเลือดในกรรมพันธุ์ครั้งหนึ่ง คือ 50 เปอร์เซ็นต์จากพ่อแม่ นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ดีแน่ พอออกมาแล้วได้รับการอบรมอย่างไร? ถ้าได้รับการอบรมผิด มันก็เลวได้ แต่ถ้าได้รับการอบรมดี มันก็ดีกว่าเดิมได้ ดีจนเป็นพระอรหันต์ก็ได้ ฉะนั้น การจะทำให้สำเร็จประโยชน์ในขั้นสุดท้ายขึ้นอยู่กับที่การกระทำหรือการอบรมที่จะทำให้เชื่อเลวลงก็ได้ ให้เชื่อดีไปกว่าเดิมก็ได้ แต่ก็ต้องมีความดีที่มีในกรรมพันธุ์ และเพื่อให้มนุษย์ดีในทางศีลธรรม จะต้องมีการฝึกพันธุ์ที่ดี ที่เลือกมาแล้ว ที่อบรมมาดี จนมีพืชพันธุ์ที่ดีตลอดออกมาเป็นลูกแล้วยังได้รับการอบรมดีอีก มันก็เลวดีถึงที่สุด...

(พุทธทาสภิกขุ, 2519, น. 53-54)

ดังนั้น พุทธศาสนิกชนจึงสร้างสวนโมกข์เพื่อเป็นสถานที่สัปปายะจึงเหมาะสำหรับ
อบรมปลูกฝังและพัฒนาคนทุกเพศทุกวัยให้เป็นคนดีมีธรรมะในหัวใจคนโดยฝึกฝนกำลังใจและ
ฝึกฝนสมรรถนะของจิตใจ ซึ่งแนวทางการแนะนำหรือสอนธรรมของสวนโมกข์นั้นทำให้
คนทั่วไปซึ่งมีความสนใจและเข้าไปสัมผัสสามารถเข้าถึงพุทธธรรมทั้งในแง่ปริยัติ และปฏิบัติได้
โดยง่าย นอกจากนี้ ท่านยังได้พยายามลดอุปสรรคทางภาษาลงด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การแปลบาลี
เป็นภาษาไทย ทั้งนี้รวมถึงการสรุปรวบยอดปรมัตถธรรมให้เป็นภาษาไทยง่าย ๆ เพื่อให้ง่าย
ต่อการเข้าใจและปฏิบัติซึ่งบุคคลอาจจดจำใช้เตือนสติตัวเองได้ทันทั่วทั้งที่ เช่น จิตว่าง เช่นนั้นเอง
ตัวกูของกู เป็นต้น ซึ่งนริ เอียวศรีวงศ์ (2553, น. 43-44) ได้กล่าวยกย่องพุทธศาสนิกชนไว้ว่า

...ท่านพูดถึงการศึกษาปริยัติเพื่อใช้ให้คัมภีร์ที่จะสร้างแนวทางการปฏิบัติทาง
ศาสนาที่จริงแล้ว หลวงพ่อยังได้นำเอาไปใช้ในทางอื่น ๆ อีก เช่น การเมือง
และสังคม แนวทางนี้จะขยายต่อไปให้กว้างขวางจนครอบคลุมทุก ๆ ด้าน
ของชาวพุทธทั้งชีวิตส่วนตัวและชีวิตสาธารณะ เช่น จะเอาหลักธรรมที่ได้
จากการศึกษาปริยัติมาเป็นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไร เป็นต้นว่า
จะสร้างชุมชนแบบใหม่ที่ผู้คนมีความเอื้ออาทรกัน เห็นแก่ส่วนรวม
มีความสามัคคีกันอย่างถูกต้อง ใช้หลักธรรมในการปกป้องคุ้มครองตนเอง
ได้อย่างเข้มแข็ง ฯลฯ อย่างไร เพื่อทดแทนชุมชนแบบเก่าซึ่งหายไปจาก
สังคมไทย เป็นต้น จะวางนโยบายปราบปรามโจรผู้ร้ายกันอย่างไรจากหลักการ
ที่ได้จากพระสูตร เป็นต้น หรือแม้แต่จะเขียนรัฐธรรมนูญที่วางหลักการจาก
พุทธธรรมได้อย่างไร จะวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดสัปปายะใน
การพัฒนาทางจิตได้จริงแก่ทุกคน เป็นต้น...

(นริ เอียวศรีวงศ์, 2553, น. 43-44)

จากข้อมูลดังที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า วาทะสำคัญที่พุทธศาสนิกชนได้กล่าวไว้นั้นมีเป้าหมาย
ที่จะให้ทุกคนเห็นคุณค่าของการมีพุทธธรรมในจิตใจหรือการเป็นคนดีมีธรรมะอันจะทำให้ทุกคน
สามารถประกอบหน้าที่การทำงานและดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมซึ่งในที่สุด
จะส่งผลให้สังคมไทยในภาพรวมเกิดความสงบสุขต่อไป

เมื่อกล่าวถึงฐานคิดซึ่งสัมพันธ์กับวัตรปฏิบัติส่วนตัวในการทำงานเพื่อพระพุทธานุภาพ
ของท่าน เห็นได้ชัดเจนนว่า พุทธศาสนิกชนเป็นผู้ที่ศึกษาและเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติ
ของคนในสังคมที่มีทั้งดีและไม่ดีบนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ค้นพบสัจธรรมว่า
“ส่วนมากเขาจะว่าดีก็ต่อเมื่อเขาได้รับประโยชน์จากการกระทำของเรา ถ้าเขาไม่ได้ แต่ไปได้กับ
ผู้อื่น เราก็เป็นคนดีที่เขาไม่ต้องการ” ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงทำหน้าที่ในฐานะพุทธบุตรในการเผยแพร่

พุทธธรรมเพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรมในแบบฉบับของตนเอง กล่าวคือ ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่โดยไม่หวังลาภ ยศ สรรเสริญใด ๆ เลย ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า “อยู่โดยไม่ต้องมีความรู้สึกว่าเขาดี-เด่น-ดังอะไรเลย เพียงแต่รู้สึกว่าเป็นผู้มีประโยชน์ที่สุดคนหนึ่ง นั้นแหละถูกและเป็นสุขแท้” อันทำให้ท่านประสบความสำเร็จในการทำงานด้านพุทธศาสนาในยุคนวปฏิรูปที่สามารถเปลี่ยนแปลงค่านิยมและความเชื่อในการทำความดีของคนทั่วไปที่ว่า “ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” มาเป็น “ทำดีแล้วมันดี” คือ ดีสมบูรณ์แบบด้วยตัวมันเองโดยไม่ต้องไปหวังผลให้เร็ดหูทั้งในชาตินี้และชาติหน้าหรือทำแล้วต้องการให้คนอื่นเห็น เพราะการทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทนถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานของคนดี ผลจากคำสอนและวัตรปฏิบัติดังกล่าวของพุทธทาสภิกขุทำให้คนทั้งหลายในสังคมไทยที่มีความศรัทธาสนใจศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของท่านได้ย้อนหันกลับพิจารณาถึงการทำความดีที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนาตามที่ท่านแนะแนวไว้ จนทำให้เกิดพฤติกรรมในการทำความดีที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ทำความดีแบบบริสุทธิ์ใจเพื่อขจัดเห็นแก่ตัวให้น้อยลง ทำความดีเพื่อมุ่งลดกิเลสภายในใจของตน และมีความสุขแบบสะอาด สว่างและสงบอันเป็นผลจากการทำความดีทำให้จิตใจสูงขึ้น ซึ่งเป็นสภาพที่พบเห็นได้น้อยในคนทั่วไปในสังคมปัจจุบันนี้ที่มักให้คุณค่ากับการทำความดีเพื่ออวดความดีและอวดความร่ำรวยสำหรับการมีหน้าตา การได้รับการยกย่องจากสังคมเป็นหลัก รวมถึงการได้รับผลตอบแทนหรืออานิสงส์จากการทำความดีมากแบบทวีคูณ

หากมองภาพของพุทธทาสภิกขุจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ชัดว่า ท่านมีอุดมการณ์และวัตรปฏิบัติที่สอดคล้องกับแก่นของหลักคำสอนในพุทธศาสนาอย่างแท้จริงโดยเฉพาะคำสอนเรื่องความดีที่ทำให้จิตใจสูงขึ้น ท่านปรารถนาจะทำมนุษย์ให้เป็นมนุษย์มากขึ้น คือ เป็นมนุษย์ที่มีศีลธรรม มิใช่เป็นมนุษย์ของกิเลสตัณหาหรือคนไม่ดีที่คอยสร้างปัญหาต่าง ๆ ให้กับครอบครัวและสังคมทั่วไป การชี้แนะแนวทางหรือสอนธรรมะของท่านจึงเป็นไปเพื่อช่วยแก้และลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอันมีมูลฐานมาจากการที่คนไม่มีธรรมะ

4. วาทะพุทธทาสภิกขุกับการแนะแนวเพื่อปฏิบัติไปสู่ความเป็น “คนดีสำคัญที่สุด”

4.1 พุทธทาสภิกขุกับการแนะแนว

พุทธทาสภิกขุได้บัญญัติตนเป็นทาสของพระพุทธเจ้าโดยดำเนินรอยตามพระจริยาวัตรของพระพุทธองค์ซึ่งเป็นบรมครูเอกของโลกด้วยการแนะแนวทางเพื่อพัฒนาเพื่อนมนุษย์โลกให้มีความสุขสะอาด สว่าง สงบ มิให้ตกเป็นทาส กิเลส กาม เภยริดี อันนำไปสู่การเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ท่านได้เผยแผ่พุทธศาสนาโดยการแนะแนวหรือสอนธรรมะให้กับบุคคลต่าง ๆ มาตลอดชีวิตตามพุทธประสงค์เพื่อช่วยเหลือโลกที่เต็มไปด้วยปัญหาและความยุ่งยากอันมาจากความเห็นแก่ตัว โดยจุดมุ่งหมายในการแนะแนวหรือสอนธรรมะของท่านนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับ

กับจุดมุ่งหมายของการแนะนำสมัยใหม่จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกันเป็นอย่างดี กล่าวคือ เป็นการแนะนำ 1) เพื่อป้องกันปัญหาที่ยังไม่เกิดขึ้น 2) แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว และ 3) ส่งเสริมพัฒนาบุคคล (พนม ลิมอารีย์, 2548, น. 5) โดยท่านให้ความสนใจการแนะนำ หรือสอนธรรมเพื่อให้คนเป็นคนดีเป็นหลักในรูปแบบของการเทศน์ ปาฐกถา แสดงธรรมเทศนา และเผยแพร่ในรูปแบบหนังสือ ตั้งแต่สมัยก่อนที่ปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมยังไม่รุนแรง เช่นในปัจจุบันนี้ ซึ่งเมื่อก่อนโดยสรุปถือว่า เป็นการแนะนำเพื่อป้องกันปัญหาอันเกิดจากคนไม่ดี แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากคนไม่ดี และส่งเสริมพัฒนาคนดี แสดงให้เห็นว่า ท่านได้แนะนำ หรือสอนธรรมะได้อย่างครอบคลุมจุดมุ่งหมายสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ท่านยังได้ให้ความสำคัญในเรื่องของความเพียร 4 ประการ ในทางพุทธศาสนาตามที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ 11 ได้แก่ สังวรปธาน คือ เพียรระวัง ปหานปธาน คือ เพียรละ ภวานาปธาน คือ เพียรเจริญ และ อนุรักษนาปธาน คือ เพียรรักษา (กรมการศาสนา, 2525, น. 176) เพื่อที่บุคคลจะได้ไม่ตกเป็นทาสของกิเลสหรือความไม่ดีต่าง ๆ และเพื่อให้บุคคลหมั่นทำความดีจนกระทั่งมีความดีติดตัวอยู่ตลอดเวลา โดยแนะนำให้บุคคล 1) เพียรระวังมิให้ความไม่ดีต่าง ๆ เข้ามาหรือไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับความไม่ดี 2) เพียรละ ความชั่วหรือความไม่ดี 3) เพียรสร้างความดีต่าง ๆ ไว้กับตัว และ 4) เพียรรักษาความดีให้คงอยู่ ตลอดไป (พุทธทาสภิกขุ, 2554, น. 174) ด้วยเห็นว่า ความเพียรดังกล่าวช่วยให้ถึงพร้อมด้วย หลักปรีชาปฏิบัติ และปฏิบัติ

ในปัจจุบัน แม้ว่าการแนะนำตามศาสตร์สมัยใหม่มุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียน ให้ไปสู่เป้าหมายป้องกัน แก้ไขปัญหา และส่งเสริมพัฒนาการที่ดีในด้านการศึกษาด้านอาชีพ และด้านส่วนตัวและสังคม แต่ก็มีได้เน้นเกี่ยวกับ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” อย่างจริงจังเท่าใดนัก อาจจะเนื่องมาจากการให้คุณค่ากับความสามารถทางวิชาการหรือมุ่งให้คนเก่งเป็นหลัก ส่งผลให้ สภาพสังคมทั่วไปยังคงมั่นคงในค่านิยมที่นิยมชมชอบยกย่องกับคนเก่งลักษณะนี้มากกว่าคนดี ซึ่งท้ายที่สุดสังคมจึงอุดมไปด้วยคนเก่งแต่ไม่เป็นคนดี จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับ การแนะนำในสถานศึกษาควรให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมแนะนำ เพื่อปลูกฝังและพัฒนาความดีลงไปในตัวเด็กและเยาวชนตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ เพราะนี่คือทางออกทางหนึ่งทางที่ช่วยแก้ปัญหาในเรื่องพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและ เยาวชนซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ในส่วนของเด็กและเยาวชน พุทธทาสภิกขุให้ความสำคัญ เป็นอย่างยิ่งถึงกับมีวาทะว่า “ศีลธรรมของเยาวชน คือสันติภาพของโลก” พุทธทาสภิกขุจึงได้ ทุ่มเทศตลอดชีวิตการทำงานของท่านด้วยการแนะนำหรือสอนธรรมะเป็นพิเศษแก่เด็กและ เยาวชน ท่านได้แนะนำเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีธรรมะจนเกิดสติปัญญา สามารถที่ควบคุม สัตยชาติญาณอย่างสัตว์จึงมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และแนะนำเพื่อให้เด็กและเยาวชน หลงใหลและตกเป็นทาสของวัตถุจนเสียคน ด้วยการเน้นให้เห็นว่า ทุกสิ่ง คือ ธรรมะ และ

ธรรมะ คือ ธรรมชาติ การเป็นอยู่หรือชีวิตประจำวัน หรือวัฒนธรรมของคนสมัยนี้ให้โอกาสแก่ฝ่ายอวิชชามากกว่าฝ่ายวิชา (พุทธทาสภิกขุ, 2554, น. 106) เพื่อที่เด็กและเยาวชนจะได้เติบโตเป็นคนดีต่อไป เพราะท่านเชื่อว่า เด็กและเยาวชนคือผู้สร้างโลกในอนาคต โดยที่ท่านได้สร้างและพัฒนาอาคารสถานที่รวมทั้งสื่ออุปกรณ์สอนธรรมต่าง ๆ ขึ้นในสวนโมกข์ให้เหมาะสมกับสภาพวัยและความสนใจของเด็กและเยาวชนที่เข้ามายังสวนโมกข์เพื่อรับการปลูกฝังพัฒนาในเรื่องความดีให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีที่มีความรู้คู่คุณธรรม

4.2 การประพฤติปฏิบัติตนไปสู่วาทะ “ความเป็นคนดีสำคัญที่สุด” ตามที่พุทธทาสภิกขุได้แนะแนวไว้

เนื่องจากพุทธทาสภิกขุได้แนะแนวหรือสอนธรรมโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนเป็นคนดี เมื่อผนวกเข้ากับปณิธาน 3 ประการ คือ 1) การเข้าถึงหัวใจของศาสนาของตน 2) ความเข้าใจกันระหว่างศาสนา และ 3) การช่วยกันขึ้นโลกให้ออกจากวัตถุนิยม (พุทธทาสภิกขุ, 2561, น. 3) จึงเห็นได้ว่า “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” มิได้เป็นวาทะที่กล่าวขึ้นลอย ๆ แต่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความคิด และการกระทำอีกหลายประการ ดังที่ปรากฏอยู่ในอัตชีวประวัติและผลงานคำสอนของท่าน พุทธทาสภิกขุได้ให้ความสำคัญกับความดีอย่างยิ่งยวด ท่านได้กล่าวอยู่เป็นประจำในกิจกรรมแสดงธรรมลัทธิอายุว่า “สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือมากมายที่สุดก็คือความดีที่สุด เข้าใจว่าสิ่งใดเป็นความดีที่สุด ก็ยึดถือในสิ่งนั้นเป็นของสูงสุด” “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” จึงเป็นวาทะที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการพัฒนาคน โดยเฉพาะการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาคนให้เป็นคนดี ซึ่งการศึกษาเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การพัฒนา โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ดังที่โสรัช โพรธแก้วได้กล่าวไว้ว่า

...ท่านพุทธทาสภิกขุได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาไว้หลายแห่ง โดยวางรากฐานทัศนะของท่านไว้ในสาระแห่งพระพุทธานุญาต จึงควรนำทัศนะแห่งการศึกษาของท่านมาวางรากฐานให้แก่การศึกษา เพื่อให้สามารถจัดทิศทางที่ถูกต้อง และสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้นให้แก่การศึกษาไทย นักการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งหมด ทั้งพ่อแม่และรัฐบาล ควรให้ความสนใจในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุต่อการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อร่วมมือกันไปสู่จุดหมายเดียวกัน คือ บุคคลก็เป็นสุข สังคมก็เป็นสุข และมีสันติภาพ...
(โสรัช โพรธแก้ว, 2532, บทนำ)

ดังนั้น บุคคลทั้งหลายทั้งในระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับประเทศชาติ จึงควรให้ความสำคัญกับเรื่องความดี ควรที่จะหันมาร่วมกันจัดการศึกษาให้เป็นระบบที่ประกอบด้วยศีลธรรม ด้วยการเน้นพัฒนาผู้เรียนให้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะควบคู่กันไป มิใช่เน้นแต่

ด้านความรู้ความเก่งเท่านั้น เพราะจะช่วยให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างผู้เรียนมีความเจริญ
งอกงามสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจได้อย่างแท้จริง

การแก้ปัญหาในวงการศึกษานั้นเกิดจากระบบการศึกษาหมางด้วนนั้น พุทธทาสภิกขุ
(2518, คำอนุโมทนา) เห็นว่า “การศึกษาระบบสุนัขหาง่าย” เกิดจากการไม่สอนธรรมะเพื่อให้
บังคับตนเอง มีแต่สอนหนังสือและวิชาชีพ ทำให้โลกปัจจุบันตกอยู่ในฐานะที่ยากจะมีธรรมะ
มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นคนแก่และเด็กทั้งศิษย์และอาจารย์ จึงทำให้โลกวิปริตอย่างชนิดที่ไม่เคย
มีมาก่อน ดังนั้น พุทธทาสภิกขุจึงได้แนะแนวให้ครูที่ดีผู้เป็นปราชญ์บุคคลว่า จะต้องมีเมตตาและ
ปัญญาคบคู่กันไปในการทำหน้าที่ของตน ดังข้อความที่ท่านกล่าวไว้ว่า

...เราถือว่าครูเป็นปราชญ์บุคคล เพราะท่านหัวใจครูที่แท้จริง ถ้าผ่าออกมาดูได้
จะเห็นว่ามีส่วนสองอย่างนอนเคียงกันอยู่ คือ ปัญญา กับ เมตตา ครูมีปัญญารอบรู้
ในสิ่งที่ควรรู้ แล้วก็เมตตาหรือรักศิษย์เหมือนกับลูกกับหลาน ปัญญา
กับเมตตานี้บวกกันเข้าแล้ว ก็ทำงาน ทำหน้าที่ของครูได้ คือ รักและอบรม
สั่งสอน จนกระทั่งยกวิญญาณของศิษย์นั้นให้สูงขึ้น หรือนำวิญญาณของศิษย์
ให้เดินไปถูกทางได้ เมื่อพูดถึงคำบูชาครูหรือเงินเดือนที่ครูได้รับนั้นมันเลย
กลายเป็นขี้ฝุ่นไป โปรดจำไว้ว่าเป็นขี้ฝุ่นไป นี่เพราะว่าความเป็นมนุษย์ที่ดี
ได้ถึงระดับของความเป็นมนุษย์นั้น มันตีราคาไม่ไหว มันเป็นคนละค่าคือว่า
เหลือที่จะตีราคาได้ไหว ก็ล้าน ก็ร้อยล้านก็ไม่ทราบ...

(พุทธทาสภิกขุ, 2554, น. 157)

วาทะดังกล่าวแสดงถึงการให้ความสำคัญกับความดีที่เป็นธรรมะซึ่งครูยึดถือปฏิบัติว่า
มีคุณค่าทางจิตใจที่สูงกว่าสิ่งใด ๆ เพราะการมีธรรมะหลัก 2 ประการ ได้แก่ เมตตาและปัญญานั้น
ช่วยสรรค์สร้างความเป็นครูที่เป็นปราชญ์บุคคล ขณะเดียวกัน ในส่วนของเด็กทั้งหลายที่กำลัง
ศึกษาเล่าเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ก็ควรประพฤติตนเป็นเด็กดีหรือลูกที่ดีโดยที่ “จะต้องไม่ทำ
พ่อแม่ให้ร้อนใจเป็นไฟ เช่น ไม่ใช่เงินเปลือง ไม่เป็นเจ้าชู้แต่เล็ก ไม่เอาเงินที่พ่อแม่ให้มาเพื่อ
เล่าเรียนไปใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นเด็กดี มีความซื่อสัตย์ มีความอ่อนน้อม
มีความกตัญญูทวดเวที มีอะไรต่าง ๆ ทุกอย่างที่เราเรียกกันว่า ศีลธรรม” (พุทธทาสภิกขุ, 2518,
2554) อีกทั้งผู้ใหญ่หรือครูควรสอนให้เด็ก ๆ มีความเข้าใจในเรื่องความเป็นสุภาพบุรุษ เป็นคนดี
เป็นเด็กดี สอนอย่าให้เห็นแก่ตัวด้วย (พุทธทาสภิกขุ, 2554, น. 110)

ด้านปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมือง ฯลฯ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาสังคมนั้น พุทธทาสภิกขุ
(2548, อนุโมทนา) มองว่า “โลกกำลังบูชาเศรษฐกิจและการเมือง ไม่เหลียวแลศีลธรรมโดยที่
ลืมไปว่า ถ้าขาดศีลธรรมแล้ว เศรษฐกิจและการเมือง นั้นแหละ คือ เครื่องทำลายโลก ยิ่งเก่งเท่าไร

ยิ่งทำลายโลกเร็วขึ้นเท่านั้น และทำลายถึงรากฐาน คือ ส่วนลึกของจิตใจมนุษย์จนหมดความเป็นมนุษย์นั่นเอง” ท่านจึงมุ่งหวังให้คนในระบบเศรษฐกิจและการเมืองเต็มไปด้วยศีลธรรมเพราะจะทำให้ประเทศชาติ สังคมมีแต่คนดีและมีความสุขโดยปราศจากปัญหา เพราะ “...พวกชนกรรมาชีพที่มีศีลธรรมก็จะเปลี่ยนเป็นสัตว์ประหลาด ไม่ลุ่มหลงอบายมุข ทำงานสนุกพอใจในการทำงาน สามารถยกตัวเองพ้นจากความยากจน เป็นพลเมืองที่ดี พวกศักดินาพวกมีอำนาจ ฯลฯ เป็นผู้มั่งคั่งธรรม โลกก็จะร่มเย็น พวกข้าราชการถ้ามีศีลธรรมก็หมดปัญหา...” (พุทธทาสภิกขุ, 2551, น. 45) นอกจากนี้ พุทธทาสภิกขุยังได้แนะแนวรวมไปถึงเรื่องการทำหน้าที่อย่างถูกต้องบนพื้นฐานของการมีธรรมะสำหรับบุคคลทั่วไปไว้ว่า

...การทำงานหรือหน้าที่เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด ซึ่งการศึกษาในขณะนี้ก็เรียกว่า การงาน แล้วออกไปประกอบอาชีพก็เรียกว่า การงาน แล้วจะมีหน้าที่เป็นอย่างไร เป็นผู้พิพากษา เป็นตุลาการ เป็นเสมียนพนักงาน เป็นทหาร เป็นพลเรือน เป็นอะไรก็แล้วแต่ นี่เรียกว่า การงานทั้งนั้น แต่ก็ขอให้เป็นผู้ทำงานด้วยจิตที่ว่างจากความเห็นแก่ตัวแล้วจะมีประโยชน์อย่างยิ่ง ชีวิตก็จะอยู่รอดด้วยดี...

(พุทธทาสภิกขุ, 2554, น. 166)

ทั้งนี้ ตลอดระยะเวลาการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สังคมและประเทศชาติเกิดความสุขนั้น พุทธทาสภิกขุได้รณรงค์ต่อสู้เพื่อการกลับมาแห่งศีลธรรมในระบบการศึกษา วงการเศรษฐกิจและการเมืองอย่างจำเป็นเร่งด่วนเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากคนไม่ดี และส่งเสริมพัฒนาคนให้เป็นคนดี เนื่องจากท่านมองเห็นและตระหนักด้วยตนเองว่า “ศีลธรรมหายไปส่งผลให้คนดีหายไปนั้นทำให้เกิดวิกฤติการณ์ปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคมตามมามากมาย ธรรมะนั้นช่วยทำให้โลกมีสันติสุข คนไม่ต้องอยู่กันแบบร้อนนกร้อนใจ ร้อนเนื้อร้อนตัวเหมือนนอนอยู่บนกองไฟ” (พุทธทาสภิกขุ, 2519, น. 125) ดังนั้น พุทธทาสภิกขุจึงได้แนะแนวให้นำหลักธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนนำมาใช้สร้างความเป็นคนดีไว้ดังนี้ (พุทธทาสภิกขุ, 2518, 2519, 2554, 2555)

1) ให้พยายามไม่ประมาทที่จะศึกษา รู้จักควบคุมเอาชนะผัสสาตนะที่มากระทบ (อายตนะภายใน ได้แก่ กาย หู จมูก ลิ้น กาย และใจ/อายตนะภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์) จะได้ไม่ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาอันเป็นเหตุให้มีพฤติกรรมในทางเสียหายหรือประพฤติดุจรต ทั้งนี้ บุคคลที่รู้จักอายตนะ, รู้จักผัสสะนั้น จิตใจจะมีความเจริญสูงขึ้นหรือเป็นคนดีนั่นเอง

2) ให้นำเพ็ญทาน รักษาศีล ทำสมาธิ และทำบุญให้เกิดเพื่อลดอำนาจของอารมณ์ ใฝ่ต่ำที่จะมาครอบงำจิตใจเรา เพื่อกำจัดกิเลสที่ออกมาทางกาย และวาจา และเพื่อสร้างความรู้สึกสำนึกว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น” ทำให้ลดความเห็นแก่ตัว และหันมาเห็นแก่ผู้อื่น จะได้เห็นใจซึ่งกันและกันว่าเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีเมตตากรุณาต่อกันอันจะทำให้ไม่ต้องไปสร้างความเดือดร้อนหรือเบียดเบียนทำร้ายคนอื่น เพราะคุณธรรมความดีหรือเมตตากรุณานั้นเปรียบเสมือนน้ำที่หล่อเลี้ยงจิตใจของมนุษย์ให้เป็นอยู่อย่างสดชื่นและเป็นรากฐานที่จะทำให้มนุษย์มีความรู้สึกที่ เราต่างเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

3) ให้หมั่นเจริญหรือประกอบด้วยสติสัมปชัญญะหรือระลึกเท่าทันอยู่เสมอและรู้สึกตัวพร้อมเสมอในการทำกิจกรรมทุกอย่าง จะทำให้ไม่คิด พุด และทำอะไรในทางที่เกิดความเสียหายหรือเดือดร้อนใจภายหลัง และมีหิริโอตตัมปะหรือมีความละอายต่อบาปเป็นที่ตั้งในเวลาทำความชั่ว ทั้งละอายใจต่อตนเองและละอายต่อสังคมคนรอบข้างเพื่อจะได้ไม่ประพฤติดื้อซ้ำอีก

4) ให้พยายามถอนตัวออกมาจากตัณหาของกูและทำลายตัณหา-ของกู เพราะหัวใจของพุทธศาสนา คือการทำลายการเกิดแห่งตัณหา ฉะนั้น บุคคลจึงต้องทำจิตให้ว่างจากความมีตัณหาของกูที่กระดังงด้วยทวิภูมิฐานะเห็นแก่ตัว เป็นต้น จิตที่ว่างจากตัณหาของกู สมบูรณ์อยู่ด้วยสติปัญญาเดิมแท้ของจิต และการไม่เกิดตัณหาของกูจึงมีตัณหาของกูน้อยหรือน้อยมาก ความว่างจากความรู้สึกนึกคิดเป็นตัณหา-ของกูจะทำให้บุคคลเวลาทำงานหรือต้องการอะไรจะไม่มีความเห็นแก่ตัว และไม่เอาประโยชน์อะไรจากใคร อันจะส่งผลให้เป็นมนุษย์ชนิดสูงสุดในโลกที่เรียกกันว่า เศรษฐีในพุทธศาสนา “ผลิตมาก กินน้อย และเอาส่วนที่เหลือไปช่วยสังคม” นอกจากนี้ คนที่ไม่เห็นแก่ตัวจะไม่ไปทำลายธรรมชาติ ทำลายสิ่งที่มนุษย์สร้างไว้แล้ว รวมทั้งสร้างปัญหามลภาวะโลก และสุดท้ายการที่คน ครอบครัว หมู่บ้าน จังหวัด ประเทศ และโลกนี้ไม่เห็นแก่ตัวแล้วก็จะป็นหนทางรอดของมนุษย์ทั้งหลายจากวิกฤติต่าง ๆ

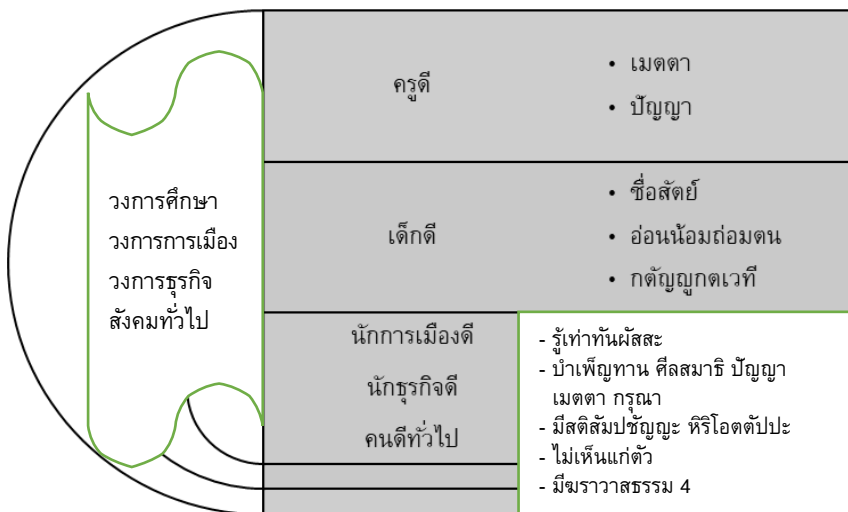
5) ให้ยึดถือพรบาสธรรม 4 ประการ (สัจจะหรือความจริง ทมะหรือการฝึกฝน ขันติหรือความอดทน และจาคะหรือความเสียสละ) ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 15 พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (กรมการศาสนา, 2525, น. 296-299) เพื่อเป็นหลักปฏิบัติในชีวิต ได้แก่ 1) มีสัจจะ คือ จริตต่อหน้าที่การงาน จริตต่อทุกคน 2) ทมะ คือ บังคับตนเอง อย่าโกรธเป็นอันขาด 3) ขันติ คือ ต้องอดทน หัวหน้ต้องอดทนกว่าลูกน้อง และ 4) จาคะ คือ ต้องสละ สละความโมโหโทโส เอาความดีชนะความชั่วตามแบบพระพุทธเจ้า ซึ่งถ้าทุกคนยึดหลักขณะตนเอง ชนะความชั่วด้วยความดี ยึดหลักความดีตามที่ศาสดาในโลกทุกองค์สอนก็หมดปัญหา และการบังคับตัวเองได้ ก็คือสละความโกรธออกไป สละความอาฆาตจองเวรได้ สละทุกอย่างที่ต้องสละออกไปจากจิตใจ ความเหลวไหลทุกชนิดไม่มี อย่างนี้ก็จะบังคับคนชั่วได้ด้วยความดี ส่วนการไม่โกรธคนอื่นเป็นหนทางให้คนอื่นจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลง

ไปที่ละนิด ๆ แล้วก็จะเป็นคนดีได้พร้อม ๆ กันไป สิ่งที่เราเห็นได้ชัดเมื่อไม่โกรธ คือ ปัญหาเรื่อง ความรุนแรงและการทำร้ายซึ่งกันและกันในสังคมก็จะเกิดขึ้นน้อยลง

สาระทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปวาทะ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” และหลักปฏิบัติ ไปสู่ความเป็นคนดีสำหรับทุกคน ทุกวงการ และทุกอาชีพตามที่พุทธทาสภิกขุได้แนะแนวไว้ ปรากฏตามภาพดังนี้

ภาพที่ 1

ภาพสรุป “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ตามวาทะและหลักปฏิบัติที่พุทธทาสภิกขุได้แนะแนวไว้

หมายเหตุ. โดยผู้เขียน

ถึงเวลาแล้วที่บุคคลทั้งหลายควรจะยึดถือและปฏิบัติธรรมะดังกล่าวข้างต้นเพื่อมุ่งสู่ การเป็นคนดีที่แท้จริง “คนดี” ตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุที่ได้แนะแนวไว้แล้วนั้น หมายถึง คนที่ดำรงชีวิตอย่างมีศีลธรรมนั่นเอง ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด วงการใด และอาชีพใด จะเป็นเด็ก ครู พ่อค้า นักธุรกิจ นักการเมือง และประชาชนทั่วไป ฯลฯ หากประพฤติปฏิบัติตามธรรมะแล้ว ย่อมได้ชื่อว่า “เป็นคนดี” ทั้งสิ้น คนดีนั้นมักมีชีวิตก้าวหน้าไปในทางสะอาด ในทางที่สว่างไสว และในทางสงบเยือกเย็นเป็นสุขซึ่งตรงกันข้ามกับคนไม่ดีที่มักจะทำก้าวหน้าไปในทางสกปรก มีชีวิตที่มีมืดมิด และเร่าร้อนทุกขใจ ที่สำคัญคือ การเป็นคนดีดังกล่าวนอกจากส่งผลดีต่อตนเองแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์ใหญ่หลวงต่อสังคมและชาติบ้านเมืองอีกด้วย

5. บทสรุป

คงปฏิเสธไม่ได้ว่า สังคมโดยทั่วไปนั้นมีทั้งคนดีและคนไม่ดี สังคมที่เต็มไปด้วยคนดีย่อมมีแต่ความสงบสุข ตรงกันข้าม สังคมที่มีแต่คนไม่ดี ย่อมสร้างปัญหาและความเดือดร้อน คนดีจึงเป็นที่ปรารถนาของทุกคน, ทุกที่, ทุกอาชีพ และทุกวงการ พุทธทาสภิกขุเล็งเห็นว่า สังคมโลกที่มีแต่ความระส่ำระสาย วุ่นวายสับสนจนหาความสงบสุขไม่ได้อยู่ทุกวันนี้เป็นผลมาจากสังคมโลกขาดคนดีมีศีลธรรม ท่านจึงดำเนินรอยตามพระพุทธองค์ผู้เป็นบรมครูโดยอุทิศชีวิตเพียรเผยแผ่พุทธธรรมให้แก่มวลมนุษยชาติในจิตใจของผู้คนทุกวัยผ่านการแนะนำบุคคลทั้งหลาย โดยมีเป้าหมายเน้นย้ำให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการมีธรรมะและประพฤติตนเป็นคนดีอยู่ในโลกให้ดีให้ถูกต้องด้วยวาจาอันแหลมคม “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” อันเป็นการตอกย้ำถึงการที่สังคมขาดความเป็นคนดี ท่านเชื่อว่าหาก “ศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ” เพราะหากเป็นเช่นนั้นย่อมเป็นผลทำให้โลกกลายเป็นไฟ ความมุ่งหวังเป็นอย่างสูงของพุทธทาสภิกขุก็เพื่อที่จะให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการพัฒนาสู่การเป็นคนดีมีศีลธรรมตั้งแต่วัยเยาว์/เป็นเด็ก/ผู้ใหญ่ จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ผลงานอันเป็นคำสอนของท่านที่ได้แนะแนวไว้จึงเป็นเส้นทางที่คนทั่วไปต้องสนใจศึกษาให้ถึงแก่นแท้ว่า คนดีนั้นเป็นอย่างไร (ปริยัติ) การปฏิบัติตนบนพื้นฐานของการมีธรรมะ ต้องทำอย่างไร (ปฏิบัติ) และผลของการเป็นคนดีเป็นอย่างไร (ปฏิเวธ) บัณฑิตบุคคลรวมถึงสังคมประเทศชาติต้องสนใจศึกษาด้วยความสุขุมคัมภีรภาพให้ประจักษ์จนสามารถเป็นคนดีที่มีใช้ดีแบบ “ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด” หรือแบบ “มือถือสาก ปากถือศีล” อีกทั้งสามารถดำรงตนเป็นที่พึ่งทั้งแก่ตนเองและสังคมโลกด้วย หน้าที่สำคัญของการปลูกฝัง “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” จึงจำเป็นต้องอาศัยสังคมทุกภาคส่วน ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระบบการศึกษา รวมทั้งสังคมส่วนรวมช่วยกันผดุงโดยจะต้องตระหนักว่า การเป็นคนดีและการพัฒนาให้เป็นคนดีถือเป็นหน้าที่และภารกิจหลักที่จำต้องทำอย่างเร่งด่วนควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ มิใช่ปล่อยให้มันเป็นเพียงหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้นจนทำให้ละเลยในเรื่องความดีที่ควรมีภายในจิตใจของคนรวมทั้งมองข้ามความดีและคนดีที่จำเป็นต้องสร้างให้มีอยู่ในสังคมแบบยิ่งยวดยิ่งดีเพื่อที่คนดีทั้งหลายจะได้ช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้ดีขึ้นเป็นลำดับสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง/References

- กรมการศาสนา. (2525). พระไตรปิฎกไทย (ฉบับหลวง) เล่มที่ 11 สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค. โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2525). พระไตรปิฎกไทย (ฉบับหลวง) เล่มที่ 15 พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค. โรงพิมพ์การศาสนา.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). เหลียวหลัง 75 ปี แลหน้า 75 ปี. วารสารพุทธศาสนา, 38(3), 41-51.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2540). รัชมวงจนวนโหวรไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนม ลิ้มอารีย์. (2548). การแนะแนวเบื้องต้น. โอเดียนสโตร์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2518). ก ข ก กา ของการศึกษาพุทธศาสนา. ธรรมทานมูลนิธิ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2519). การกลับมาของศีลธรรม. ธรรมทานมูลนิธิ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2520). ความลับของชีวิต. ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2534). การอยู่เหนือกรรม. ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2538). พุทธทาสสวนโมกขพลาราม กำลังแห่งการหลุดพ้น. ภาพการพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2548). เทคนิคการมีธรรมะ เล่ม 1 ศีลธรรมกลับมา (พิมพ์ครั้งที่ 2). ธรรมทานมูลนิธิ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2551). ทางออกที่ 3 ของโลกปัจจุบัน. วารสารพุทธศาสนา, 76(2), 88-99.
- พุทธทาสภิกขุ. (2552). จงใช้ธรรมะแก้ปัญหาสังคม. วารสารพุทธศาสนา, 77(3), 5-15.
- พุทธทาสภิกขุ. (2554). แก่นพุทธศาสนา (ฉบับสมบูรณ์). ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2554). แก่นแห่งความว่าง ใจความสำคัญของหนังสือธรรมโฆษณชุดสุญญตาปริทรรศน์ เล่ม 1 และเล่ม 2 ของพุทธทาสภิกขุ. ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2555). การมีอายุครบรอบปี...เป็นเช่นนั้นเอง. ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2561). ปณิธาน 3 ประการ. สุขภาพใจ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2561). พุทธทาสลิขิตข้อธรรม: บันทึกนักได้เอง. แปลนรีดเดอร์ส.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=6420&filename=develop_issue#
- โสรัจ โพรแก้ว. (2532). สารนิพนธ์พุทธทาสว่าด้วยการศึกษา. มูลนิธิโคมทอง.
- พระไพศาล วิสาโล. (2555). สืบสานปณิธานของท่านพุทธทาสภิกขุ. ใน จดหมายเหตุพุทธทาสอินทปัญญา (ผู้เรียบเรียง), อยู่ใน ใจเหนือ เกื้อโลก : เมกะเทรนด์-เมกะธรรม 80 ปีสวนโมกข์ ควรคิดอ่านทำอะไร ? อย่าให้พุทธทาสร้องไห้ (น. 35-37). ธรรมสภา.